

KONDYCJA OŚWIATY POLONIJNEJ
STAN I POTRZEBY
W WARUNKACH EPIDEMII
RAPORT

PROJEKT FINANSOWANY ZE ŚRODKÓW KANCELARII PREZESA RADY MINISTRÓW
W RAMACH ZADANIA PUBLICZNEGO DOTYCZĄCEGO POMOCY POLONII I POLAKOM ZA GRANICĄ

PUBLIKACJA WYRAŻA JEDYNNIE POGLĄDY AUTORA/ÓW
I NIE MOŻE BYĆ UTOŻSAMIANA Z OFICJALNYM STANOWISKIEM KANCELARII PREZESA RADY MINISTRÓW

STOWARZYSZENIE
„WSPÓLNOTA POLSKA”

RAPORT SPORZĄDZIŁA: BEATA CIĘŻKA
OPRACOWANIE GRAFICZNE - SKŁAD: STOWARZYSZENIE "WSPÓLNOTA POLSKA"
WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2020

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. AKTUALNY STAN OŚWIATY POLONIJNEJ – DZIAŁANIE I POTRZEBY SZKÓŁ W SYTUACJI EPIDEMII	8
1.1. Praca szkół podczas pandemii	9
1.2. Wyzwania dla szkół podczas pandemii	12
1.3. Liczba uczniów w szkołach	14
1.4. Pomoc dla szkół podczas pandemii	16
1.5. Kondycja finansowa szkół	19
1.6. Wpływ pandemii na organizacje prowadzące szkoły polonijne	22
1.7. Pomoc dla organizacji podczas pandemii	23
1.8. Podsumowanie	25
2. REKOMENDACJE DLA INSTYTUCJI WSPIERAJĄCYCH FUNKCJONOWANIE POLONIJNYCH PLACÓWEK EDUKACYJNYCH	26

WSTĘP

Raport prezentuje aktualny stan oświaty polonijnej oraz jej potrzeby wynikające z sytuacji pandemii. Przeprowadzona diagnoza zawiera również rekomendacje dla instytucji wspierających funkcjonowanie polonijnych placówek edukacyjnych.

Raport powstał w oparciu o wyniki badań ankietowych przeprowadzonych on-line przez Kongres Oświaty Polonijnej na przełomie listopada i grudnia 2020 roku oraz prezentacje przedstawicieli polonijnych środowisk edukacyjnych z 16 krajów na temat funkcjonowania placówek oświatowych podczas pandemii zaprezentowane podczas konferencji pt. „Kondycja oświaty polonijnej - stan i potrzeby w warunkach epidemii”. Konferencja została zorganizowana z inicjatywy Pełnomocnika Rządu ds. Polonii i Polaków za Granicą – Ministra Jana Dziedziczaka we współpracy z Kongresem Oświaty Polonijnej oraz Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” i odbyła się on-line 13 grudnia 2020 roku.

W konferencji wzięli udział nauczyciele i dyrektorzy szkół polonijnych i polskich za granicą oraz przedstawiciele organizacji polonijnych prowadzących placówki oświatowe za granicą, w sumie 225 osób z 28 krajów¹. Reprezentowane na konferencji placówki oświatowe mają różną formułę działalności - są wśród nich przede wszystkim szkoły społeczne, ale również punkty nauczania, szkoły polskie przy placówce dyplomatycznej, szkoły z polskim językiem nauczania w systemie edukacyjnym danego kraju. W konferencji uczestniczyli także goście z Polski: z Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA), Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie”, Fundacji „Wolność i Demokracja”.

Uczestnicy konferencji mieli możliwość dzielenia się swoimi doświadczeniami na czacie moderowanym podczas konferencji. Zaprezentowane informacje oraz efekty dyskusji prowadzone na czacie konferencji zostały również zaprezentowane w niniejszym raporcie.

Konferencję otworzyli:

1. **Dariusz Piotr Bonisławski**
– Prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”;
2. **Minister Jan Dziedziczak**
– Pełnomocnik Rządu ds. Polonii i Polaków za Granicą;
3. **dr Jolanta Tatara**
– Prezes Kongresu Oświaty Polonijnej, która przedstawiła również wyniki badania ankietowego opisane w niniejszym raporcie.

¹ Argentyna, Armenia, Australia, Belgia, Białoruś, Brazylia, Czechy, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Irlandia Północna, Kanada, Katar, Kazachstan, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Niemcy, Norwegia, Rosja, Turcja, Ukraina, USA, Węgry, Wielka Brytania, Szkocja, Włochy

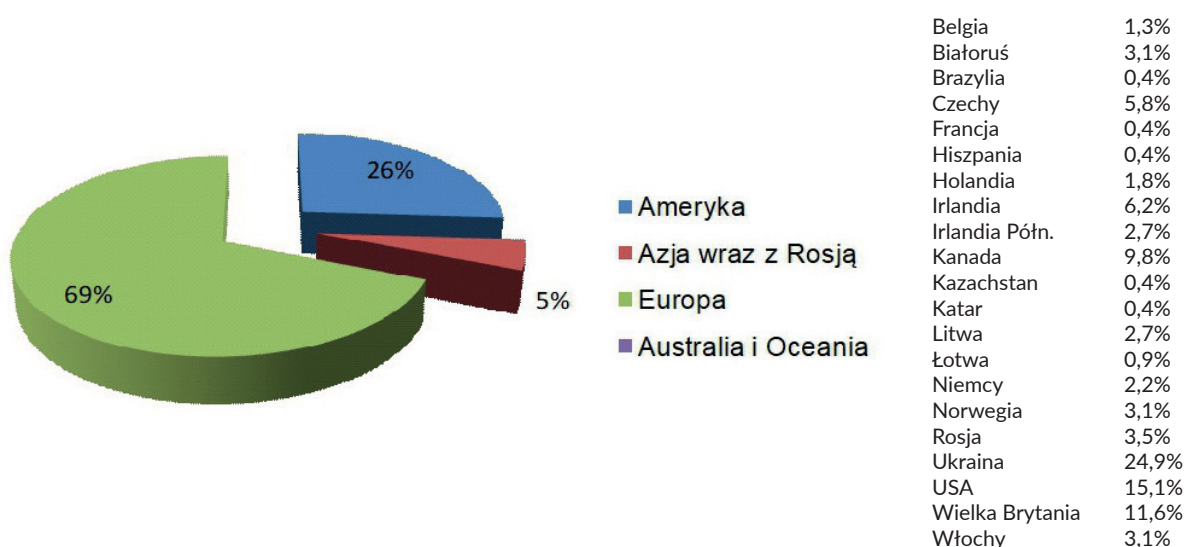
W dyskusji wzięli udział następujący paneliści:

1. **USA, Dorota Andraka,**
Dyrektor Polskiej Szkoły Sobotniej w Nowym Jorku,
Centrala Polskich Szkół Doksztalujących w Ameryce;
2. **Kanada, Ewa Iwanicka,**
Dyrektor Polskiej Szkoły gr. 2 Związku Polaków w Kanadzie, Hamilton;
3. **Wielka Brytania, Maja Brodzińska,**
Dyrektor Polskiej Szkoły Przedmiotów Ojczystych
im. Marii Skłodowskiej – Curie w Londynie;
4. **Irlandia, Tomasz Bastkowski,**
Dyrektor Polskiej Szkoły SEN w Dublinie;
5. **Irlandia Północna, Agnieszka Zając,**
Dyrektor Polskiej Szkoły Sobotniej Ballymena,
Forum Szkół w Irlandii Północnej;
6. **Niemcy, Ewa Miżejewska,**
Dyrektor Szkoły Języka i Kultury Polskiej przy Polskiej Misji Katolickiej
w Bielefeld, Polska Macierz Szkolna;
7. **Czechy, Monika Plášková,**
Dyrektor Szkoły Podstawowej i Przedszkola z Polskim Językiem
Nauczania w Sušej Górnej;
8. **Białoruś, Andżelika Borys,**
Prezes Związku Polaków na Białorusi;
9. **Australia, Magdalena Delpont,**
Dyrektor Polskiej Szkoły Sobotniej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego
w Rowville;
10. **Holandia, Agnieszka Lonska,**
Dyrektor Polskiej Szkoły Sobotniej i Klubu Malucha w Oss,
Forum Polskich Szkół w Holandii;
11. **Francja, Ewa Matczak,**
kierownik Sekcji Polskiej w Lyonie;
12. **Litwa, Iwona Czerniawska,**
p.o. Dyrektora Liceum im. Adama Mickiewicza w Wilnie;
13. **Łotwa, Halina Smułko,**
Dyrektor Polskiego Gimnazjum im. Józefa Piłsudskiego w Dyneburgu;
14. **Ukraina, Lesia Buhera,**
Dyrektor Szkoły Polskiej Mniejszości Narodowej w Stryju;
15. **Kazachstan, Iwona Toczek,**
nauczycielka w Karagandzie delegowana przez Ośrodek Rozwoju
Polskiej Edukacji za Granicą;
16. **Rosja, Aleksander Sielicki,**
Prezes Polskiego Centrum Narodowo-Kulturalnego „Jedność”
w Krasnodarze.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym przez Kongres Oświaty Polonijnej wzięli udział dyrektorzy szkół polonijnych i polskich za granicą oraz przedstawiciele organizacji polonijnych prowadzących placówki oświatowe za granicą. Respondenci pochodzili z 21 krajów świata, najwięcej odpowiedzi uzyskano od reprezentantów placówek zlokalizowanych w Europie (69%), nieco ponad ¼ to osoby zamieszkujące w Ameryce Północnej. Najwięcej odpowiedzi uzyskano z Ukrainy (niemal 25%) oraz ze Stanów Zjednoczonych (15%) [Wykres 1].

WYKRES 1. KRAJE I KONTYNENTY BIORĄCE UDZIAŁ W BADANIU ANKIETOWYM

Udział procentowy ankietowanych krajów z poszczególnych kontynentów

Wyniki ankiety stanowią punkt wyjścia do diagnozy i dyskusji przeprowadzonej podczas konferencji. Raport zawiera zatem możliwie pełen obraz sytuacji szkół polonijnych podczas pandemii.

Warto podkreślić, iż wielu uczestników badań ankietowych i konferencji wyrażało podziękowania za pomoc w czasie pandemii udzielaną przez polskie instytucje i organizacje, w szczególności przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, które udzielało wsparcia w formie dotacji oraz szkoleń i doradztwa (w formule szkoleń i warsztatów zdalnych).

Oto cytaty z wypowiedzi uczestniczek konferencji: „ukłony w stronę Stowarzyszenia Wspólnota Polska, Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Pana Prezesa Dariusza Piotra Bonisławskiego, Pani Dyrektor Katarzyny Czyżyckiej, wszystkich wspaniałych trenerów. Dziękujemy za inspirujące warsztaty, webinaria, wyjątkowe lekcje dla nauczycieli i uczniów (...) i wiele więcej”². Organizatorzy konferencji otrzymali również wiele podziękowań za zorganizowanie ciekawego i ważnego dla edukacji polonijnej wydarzenia: „dziękuję za możliwość uczestnictwa w tej konferencji, a przede wszystkim za podzielenie się Państwa doświadczeniami ukazującymi całościowo problemy oświaty polonijnej”³.

² Cytat: Halina Żurawski, Polska Katolicka Szkoła św. Ferdynanda w Chicago, LOM Chicago

³ Cytat: Tadeusz Młynek, prezes Zrzeszenia Nauczycieli Polskich w Ameryce

A young child with curly brown hair is sitting at a desk, looking down at a tablet computer. The child is wearing a white long-sleeved shirt under a red vest. The background shows a wooden shelf with various items, including a small potted plant. The lighting is warm and natural, suggesting an indoor setting. A semi-transparent dark grey box is overlaid on the lower half of the image, containing the title text in white.

AKTUALNY STAN OŚWIATY POLONIJNEJ
DZIAŁANIE I POTRZEBY SZKÓŁ
W SYTUACJI PANDEMII

Pandemia mocno dotknęła polonijne środowisko oświatowe – pojawiły się nowe problemy i wyzwania organizacyjne oraz metodyczne.

Największym wyzwaniem było prowadzenie zajęć lekcyjnych w formule zdalnej, a w związku z tym konieczność zapewnienia odpowiedniego sprzętu, oprogramowania, nowej organizacji pracy oraz uzupełniania kompetencji cyfrowych przez nauczycieli i uczniów, a niejednokrotnie – również rodziców.

Szkoły doświadczyły także problemów finansowych, w wielu spadła liczba uczniów. Podkreślić trzeba, że mimo trudnych warunków i problemów, w tym finansowych, zdecydowana większość szkół nie zaprzestała pracy. Ich kadra szybko podjęła wyzwania merytoryczne i organizacyjne, dostosowując swoje działania do nowych okoliczności i nie zaprzestała starań, aby kontynuować pracę edukacyjną.

Wiele placówek skorzystało ze wsparcia finansowego i merytorycznego z Polski oraz pomocy finansowej i rzeczowej w kraju zamieszkania. Badanie ankietowe i wypowiedzi reprezentantów polonijnego środowiska edukacyjnego pokazują, że wsparcie to pozwoliło szkołom kontynuować pracę - doceniają one otrzymane wsparcie zarówno w zakresie utrzymania szkół, wynagrodzenia nauczycieli, jak też szkoleń i doradztwa realizowanych przez organizacje wspierające m.in. przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia Wspólnota Polska.

Poniższy rozdział przedstawia szczegółowe informacje dotyczące pracy szkół podczas pandemii, identyfikuje przykłady zastosowanych przez placówki rozwiązań organizacyjnych oraz potrzeby związane z ich dalszym działaniem.

1.1. PRACA SZKÓŁ PODCZAS PANDEMII

Szkoły od początku pandemii czyniły starania, aby kontynuować pracę z uczniami. Były szkoły, które przez pierwsze miesiące pandemii były zamknięte, ale duża część placówek szybko starała się znaleźć alternatywny sposób prowadzenia zajęć.

Sposób prowadzenia lekcji zmieniał się w czasie – obecnie coraz więcej szkół przechodzi na pracę o charakterze hybrydowym – część zajęć prowadząc stacjonarnie, część zaś prowadząc w formule on-line.

Coraz więcej szkół wraca również do normalnej pracy zachowując narzucony przez dany kraj reżim sanitarny. Zajęcia stacjonarne, jeżeli są rozpoczynane, obejmują najczęściej najmłodsze dzieci.

Z ankiet przeprowadzonych wśród dyrektorów szkół wynika, że ponad połowa badanych szkół podczas pandemii realizowała naukę stacjonarnie, jednocześnie jednak ok. połowa szkół pracowała on-line – oznacza to, że czasem szkoły podejmowały pracę posługując się obiema formami pracy z uczniami.

Niepokojącym wynikiem jest, że od zamknięcia dokonanego na początku pandemii, do tej pory 5% szkół w ogóle nie podjęło pracy [Wykres 2].

WYKRES 2. NAUKA W SZKOŁACH PODCZAS PANDEMII

W jaki sposób realizowali Państwo naukę podczas pandemii?
(możliwość więcej niż jednej odpowiedzi)

Z ankiet przeprowadzonych wśród dyrektorów szkół wynika, że ponad połowa badanych szkół podczas pandemii realizowała naukę stacjonarnie, jednocześnie jednak ok. połowa szkół pracowała on-line – oznacza to, że czasem szkoły podejmowały pracę posługując się obiema formami pracy z uczniami.

Niepokojącym wynikiem jest, że od zamknięcia dokonanego na początku pandemii, do tej pory 5% szkół w ogóle nie podjęło pracy [Wykres 2].

Szkoły, które obecnie nie prowadzą nauczania lub je zawiesiły, jako podstawowy powód takiego stanu rzeczy wskazują brak odpowiedniej liczby uczniów – takie uzasadnienie podaje aż ¾ szkół, które obecnie nie pracują. Ponad połowa placówek wskazuje na brak kadry nauczycielskiej.

Podobny odsetek nie podjął nauczania z powodu braku lub utraty lokalu. Niemal połowa skarży się na problemy finansowe. Co ciekawe w wielu szkołach problem stanowi brak lidera [Wykres 3].

Jak już wspomniano obecnie zajęcia realizowane są w dwóch, a czasem trzech modelach – stacjonarnym, zdalnym i/lub hybrydowym. To generuje ogromne obciążenie dla nauczycieli związane z przygotowaniem zajęć i odpowiednich materiałów. Jednocześnie, w wielu szkołach, ograniczone lub całkowicie zawieszone zostały zajęcia dodatkowe oraz koła zainteresowań.

WYKRES 3. POWODY NIEPROWADZENIA NAUKI W SZKOŁACH

Jeżeli szkoła nie prowadzi nauczania w bieżącym roku szkolnym lub je zawiesiła, prosimy podać z jakiego powodu?

*Odpowiedzi dotyczą szkół, które zawiesiły / zamknęły działalność
(możliwość więcej niż jednej odpowiedzi)

*** Odpowiedzi dotyczą szkół, które zawiesiły / zamknęły działalność**

(możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi)

Pojawiają się również problemy z prowadzeniem nauczania zdalnego spowodowane specyficznymi ograniczeniami państwa zamieszkania np. we Francji nie można prowadzić nauczania z użyciem kamerek internetowych z uwagi na przepisy antyterrorystyczne ⁴.

Z kolei szkoły w Kazachstanie borykają się z brakiem sprzętu komputerowego oraz dostępności szybkiego Internetu umożliwiającego efektywną pracę zdalną ⁵.

Jako przykład niekorzystnej sytuacji dotyczącej spadku liczby szkół można podać Stany Zjednoczone, w których, jak podaje jedna z przedstawicieli organizacji polonijnej: „w poprzednim roku szkolnym mieliśmy w okolicach Chicago 45 szkół, dziś istnieje 40” ⁶.

Każda ze szkół, których przedstawiciele wzięli udział w konferencji ma swoją historię pracy podczas pandemii. Jedna ze szkół w Anglii tak opisuje swoją pracę: „od marca do listopada (oczywiście z przerwą wakacyjną) zajęcia prowadzone były zdalnie.

Od listopada zajęcia odbywają się hybrydowo w systemie co dwutygodniowej rotacji, gdzie szkoła podzielona jest na dwie grupy. Czyli w sobotę przychodzi do szkoły na zajęcia stacjonarne jedna grupa uczniów, a w tym czasie druga ma zajęcia zdalne. Klasy zostały ograniczone do 15 dzieci według wytycznych urzędowych” ⁷.

4 Źródło informacji: Ewa Matczak, kierownik Sekcji Polskiej w Lyonie

5 Źródło informacji: Iwona Toczek, nauczycielka w Karagandzie delegowana przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą

6 Cytat: Ewa Koch, Zrzeszenie Nauczycieli Polskich w Ameryce Edukacji za Granicą

7 Cytat: Wioleta Serocka, Polska Szkoła Sobotnia w Blackburn

Szkoły traktują możliwość kontynuowania funkcjonowania jako swój sukces, oto jak opisuje swoją sytuację szkoła z Hiszpanii: „Sobotnia Szkoła Polska (...) od 14 marca do 13 czerwca prowadziła zajęcia zdalnie. Udało nam się zorganizować zakończenie roku szkolnego i pożegnać naszych uczniów stacjonarnie. Do końca nie byliśmy pewni czy uda nam się wrócić do zajęć stacjonarnych, jednak ku naszemu zadowoleniu udało się!!! Od 19 września co tydzień spotykamy się na zajęciach, oczywiście z przestrzeganiem wszelkich restrykcji panującymi w Hiszpanii. Nie zawiesiliśmy działalności Stowarzyszenia i szkoły nawet na jeden dzień”⁸.

Organizacje zrzeszające szkoły starały się wspomagać placówki w tej trudnej sytuacji. Jako przykład może posłużyć Centrala Polskich Szkół Doksztalających w Ameryce⁹, która bardzo szybko zareagowała wykupując dla szkół platformę do komunikacji Zoom oraz zorganizowała szkolenia dla dyrektorów i nauczycieli.

Mając już wcześniejsze doświadczenia z pracą zdalną – organizacja lekcji on-line nie okazała się dla nich trudna. Aby ułatwić pracę z uczniami zaczęto również organizować warsztaty dla rodziców.

Nie zaprzestali również realizacji projektów edukacyjnych, spotkań i konkursów międzyszkolnych – w zmienionej formule zdalnej, ale z poczuciem, że taka działalność jest ważna i wartościowa, pomimo niesprzyjających okoliczności.

1.2. WYZWANIA DLA SZKÓŁ PODCZAS PANDEMII

Wyzwania dla szkół podczas pandemii dotyczyły przede wszystkim zorganizowania i prowadzenia nauki on-line. Ponad połowa badanych szkół wskazuje to jako największe wyzwanie, z jakim musiała się zmierzyć. Podobny odsetek szkół wśród największych wyzwań lokuje również konieczność szybkiego wyszkolenia nauczycieli w stosowaniu technik i metod prowadzenia nauki on-line [Wykres 4].

Szukając pozytywnych stron tej trudnej sytuacji, można wskazać ogromny postęp u nauczycieli w zakresie kompetencji cyfrowych oraz posługiwania się różnego rodzaju oprogramowaniem wspomagającym zdalne komunikowanie się i pracę edukacyjną.

Dla ponad 40% szkół wyzwaniem było przekonanie rodziców do tej formy prowadzenia zajęć z ich dziećmi. 1/3 szkół zmagająca się z brakiem odpowiednich materiałów dydaktycznych do prowadzenia nauki on-line, w szczególności scenariuszy zajęć czy stron internetowych pomocnych szkołom polonijnym w prowadzeniu nauczania zdalnego. W ¼ szkół wyzwaniem było przekonanie samych nauczycieli do tej formy pracy, a co piąta szkoła miała problem z przekonaniem do tego uczniów.

⁸ Cytat: Katarzyna Bracisiewicz, Sobotnia Szkoła Polska w Segovii

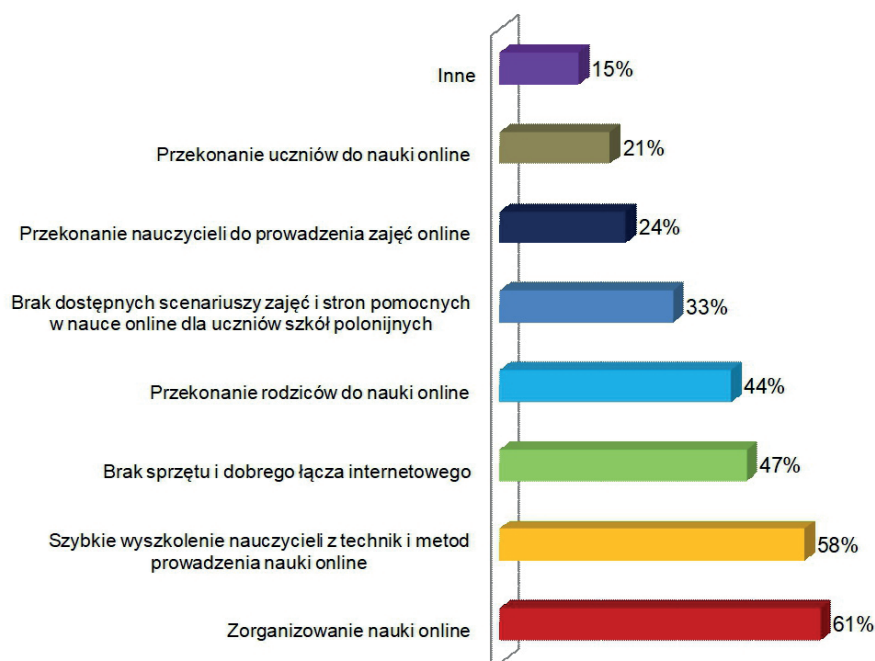
⁹ Źródło informacji: Dorota Andraka, Dyrektor Polskiej Szkoły Sobotniej w Nowym Jorku, Centrala Polskich Szkół Doksztalających w Ameryce

WYKRES 4. WYZWANIA DLA SZKOŁY PODCZAS PANDEMII

Jakie były największe wyzwania dla szkoły podczas pandemii?

(prosimy wybrać / podać 3 największe)

(możliwość więcej niż jednej odpowiedzi)

Problemem, z którym zaczynają się mierzyć szkoły są kwestie skuteczności nauczania zdalnego, w szczególności dotyczy to dzieci rozpoczynających edukację i uczących się czytania, pisania, liczenia.

Nauczyciele obawiają się tu dużej skali drugoroczności, w sytuacji gdy te podstawowe kompetencje nie zostaną przez dziecko opanowane w wystarczającym stopniu. W ślad za tymi obawami idzie kwestia przygotowania do egzaminów na poszczególnych etapach edukacji i kontynuowania nauki np. w szkołach średnich.

Dyrektorzy szkół i prezesi organizacji biorący udział w badaniu wskazują również na wyzwania spowodowane problemami finansowymi – szkoły zostały zamknięte, zatem rodzice nie płacili czesnego, ale koszty stałe prowadzenia placówki pozostały bez zmian. Niektórym szkołom brakowało środków na zakup narzędzi do pracy on-line np. odpowiednich aplikacji, opłat za Internet, odpłatnych materiałów dydaktycznych.

Wyzwanie stanowiła także nowa organizacja pracy w szkołach prowadzących nauczanie stacjonarne, w tym konieczność zapewnienia bezpieczeństwa sanitarnego – odkażania powierzchni, zachowania odległości, zmniejszenia liczby osób obecnych w pomieszczeniu.

Również zorganizowanie nauczania on-line nie zawsze było łatwe – oprócz konieczności przeszkolenia nauczycieli, czasem nieodzowne było również nawiązanie współpracy z rodzicem, by umiał pomóc swojemu dziecku podczas nauki on-line.

Jedna ze szkół z Anglii tak opisuje swoją obecną sytuację wskazując na konieczność zwiększenia zaangażowania rodziców: „wprowadzenie pierwszego lockdownu miało (...) wpływ na [działanie placówki], ponieważ niemalże natychmiast przeszliśmy na nauczanie on-line i rodzice zorientowali się, że muszą pomóc swoim pociechom w czasie zajęć. (...) Pozostali tylko ci rodzice, którym zależy na funkcjonowaniu naszej szkoły (...) i tacy, którzy w przyszłości wrócą do Polski i dlatego potrzebują, aby ich dzieci kontynuowały edukację polonijną”¹⁰.

Również w Stanach Zjednoczonych postarano się zareagować szybko i adekwatnie do powstałych wyzwań – tutaj bardzo użyteczna okazała się pomoc z Polski, jak podaje przedstawiciel jednej z organizacji w USA: „w drugiej połowie poprzedniego roku szkolnego, jak i na początku obecnego w szkołach polonijnych aglomeracji chicagowskiej położyliśmy nacisk na przystosowanie się do funkcjonowania w warunkach pandemii. Dziękujemy Stowarzyszeniu Wspólnota Polska za wszelkie formy współpracy i realizację projektów, które pomogły i nadal pomagają w sprawnym funkcjonowaniu naszych szkół. Dziękujemy również Konsulatowi RP w Chicago oraz wszystkim instytucjom rządowym, jak i pozarządowym za wsparcie, które skutkuje tym, że język polski będący nośnikiem przekazu tego co związane jest, w szerokim tego słowa znaczeniu, z zachowaniem tego co polskie i promowaniem polskości na emigracji zostanie zachowany dzięki kształceniu następnych pokoleń dzieci i młodzieży polonijnej”¹¹.

Szkoły starają się działać, pomimo trudności. Szukają rozwiązań, które pomogą im poradzić sobie z problemami i utrzymać wysoką motywację nauczycieli i zaangażowanie rodziców. Jedna ze szkół w Norwegii znalazła sposób, aby integrować zespół nauczycieli wokół wspólnych wyzwań oraz wzmocnić kontakt z rodzicami: „Polska Szkoła Sobotnia (...) od marca 2020 prowadzi zajęcia na platformie Zoom. Tak też zapewne będzie w następnym półroczu. (...) Zorganizowanie zajęć na platformie Zoom wymagało przeszkolenia zarówno nauczycieli jak i rodziców. Nasi pedagodzy korzystają z bezpłatnych webinarów, szkoleń. Co dwa tygodnie organizują spotkania z gronem pedagogicznym i omawiamy ewentualne problemy i szukamy najlepszych rozwiązań, aby nauczanie on-line było ciekawe zarówno dla starszych jak i młodszych dzieci. Takie spotkania pozwalają mi utrzymać dany poziom motywacji i zaangażowania każdego z nauczycieli. Dwa razy w semestrze organizuję spotkania/zebrania z rodzicami. Poprawna komunikacja jest kluczem do sukcesu”¹².

1.3. LICZBA UCZNIÓW W SZKOŁACH

Badając kondycję szkół polonijnych dokonano porównania liczby uczniów tych placówek z listopada 2019 i listopada 2020 roku. Porównanie to pokazało, że ze szkół ubyło 10% uczniów [Wykres 5].

10 Cytat: Monika Deptuś, Polska Szkoła Sobotnia w Burnley

11 Cytat: Tadeusz Młynek, prezes Zrzeszenia Nauczycieli Polskich w Ameryce

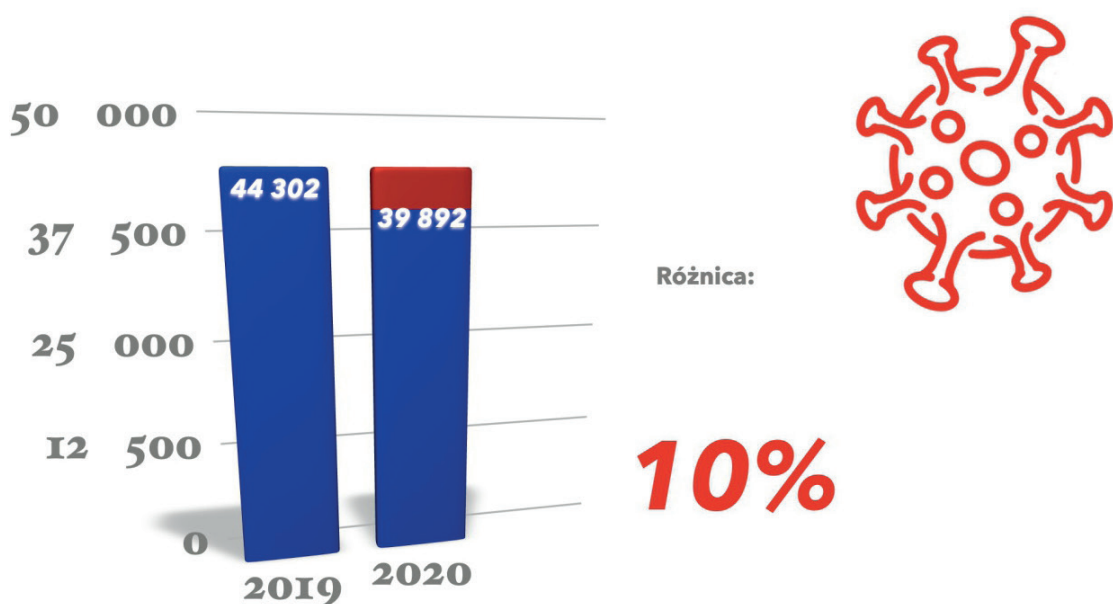
12 Cytat: Aleksandra Adamik, Polska Szkoła Sobotnia im. Św. Jana Pawła II w Oslo

Nauczyciele tłumaczą ten fakt tym, że nie wszyscy rodzice byli przekonani co do formy prowadzenia zajęć on-line. Nie wszyscy uczniowie dali sobie radę z tą formą uczenia się, a w sytuacji gdy rodzic nie miał czasu lub kompetencji, by wesprzeć swoje dziecko – w konsekwencji dziecko przestawało uczestniczyć w zajęciach.

Nauczyciele wyrażają również zaniepokojenie, czy po powrocie do nauczania stacjonarnego, dzieci, które nie są już uczniami szkoły polonijnej, wrócą do tej edukacji.

WYKRES 5. SPADEK LICZNY UCZNIÓW W SZKOŁACH

Liczba uczniów w szkole w listopadzie 2019 i listopadzie 2020
według danych z ankiety

Jedna ze szkół tak opisuje swoją sytuację i problemy z obniżeniem się liczby uczniów: „W czerwcu 2020 r., mieliśmy 282 uczniów na listach klasowych i listach oczekujących. W październiku 2020 r. pozostało tylko 156 uczniów (po raz pierwszy od wielu lat nie było uczniów na listach oczekujących). Zajęcia zostały zawieszone, ponieważ tak mała liczba uczniów nie pokryłaby kosztów nauczycieli. Planujemy wznowić zdalne nauczanie od 9 stycznia 2021 r.”¹³.

Z podobnymi problemami boryka się kolejna szkoła: „Nasza Polska Szkoła (...) jest szkołą społeczną. W poprzednim roku szkolnym od początku marca do końca czerwca prowadziliśmy zajęcia on-line. Od września prowadzimy zajęcia częściowo hybrydowo. Sytuacja finansowa nie jest dobra, gdyż ze względu na zmniejszenie grup klasowych musieliśmy zatrudnić dodatkowo 5 nauczycieli. W tej chwili mamy 30% mniej uczniów jak w listopadzie 2019 roku”¹⁴.

13 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

14 Cytat: Marta Ozga, Polska Szkoła im. Marii Skłodowskiej-Curie w Madrycie

O utracie 1/3 uczniów sygnalizuje również szkoła z Kanady. Następny przykład, wskazujący na jeszcze większy problem ze spadkiem liczby uczniów, pochodzi z Anglii: „Niestety straciliśmy 60% uczniów z listy roku szkolnego 2019/20. Kilkunastu nowych rodziców zapisało swoje maluchy do naszej szkoły i dzięki temu uzbieraliśmy 54 dzieci”¹⁴.

Podobne doświadczenia dotyczą wielu szkół. Oto historia kolejnej placówki – sygnalizująca nie tylko problem z utratą uczniów, ale również problemy kadrowe, które mogą się spotęgować po powrocie do nauczania stacjonarnego: „12 marca przeszliśmy [na zajęcia] on-line i mieliśmy na to 2 dni. Skończyliśmy rok szkolny i do dziś działamy on-line, mając nadzieję, że w końcu wejdziemy do szkoły. Od września straciliśmy 30% uczniów, z 432 zostało 301 [uczniów]. Niestety trudności finansowe rodziców odbiły się również na nas i w październiku musieliśmy podziękować asystentom i osobom pomagającym, mimo że już od września zredukowaliśmy opłaty do 50% - nadal traciliśmy uczniów. Wracając [do pracy stacjonarnej] będziemy ich potrzebować i wiemy, że na pewno nie będzie łatwo pozyskać ich znowu dla szkoły”¹⁶.

Zaznaczyć jednak trzeba, że nie we wszystkich szkołach, w których zmniejszyła się liczba uczniów powodem była pandemia – czasem problemy spowodowane są innymi czynnikami np. migracjami rodzin, powrotami do Polski.

Część ankietowanych wskazuje nawet, że zanotowali wzrost zainteresowania szkołą polonijną, ale ze względu na ograniczenia nie można było przyjąć wszystkich chętnych. Jedna ze szkół tak opisuje swoją dobrą sytuację, jeżeli chodzi o zainteresowanie uczęszczaniem do ich szkoły i aktualną liczbą uczniów: „pandemii znosimy jako szkoła całkiem nieźle, liczba uczniów wzrosła w stosunku do poprzedniego roku. Nawet podczas ostatniego 4 tygodniowego lockdownu i nauki on-line przyjęliśmy czwórkę nowych dzieci, na liście rezerwowej mamy dziesięcioro dzieci - czekają na osiągnięcie minimalnego wieku pozwalającego na przyjęcie do naszej szkoły”¹⁷.

1.4. POMOC DLA SZKÓŁ PODCZAS PANDEMII

Wiele szkół skorzystało z pomocy różnych instytucji i organizacji podczas pandemii. Spośród badanych placówek ponad połowa otrzymała wsparcie merytoryczne np. w postaci szkoleń dla nauczycieli. Celem tych szkoleń było najczęściej nabycie lub rozwój kompetencji nauczycieli w zakresie prowadzenia nauki w trybie zdalnym. Ważnym elementem pomocy, z której skorzystała co dziesiąta placówka jest wsparcie psychologiczne lub doradcze.

Za wsparcie metodyczne i merytoryczne szczególne podziękowania kierowane są pod adresem Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia Wspólnota Polska, który, zdaniem uczestników konferencji, zareagował

14 Cytat: Marta Ozga, Polska Szkoła im. Marii Skłodowskiej-Curie w Madrycie

15 Cytat: Monika Deptuś, Polska Szkoła Sobotnia w Burnley

16 Cytat: Grażyna Mączkowska, Polska Sobotnia Szkoła w Enfield

17 Cytat: Ewa Hawryło, Polska Szkoła Sobotnia im. Marii Konopnickiej w Swindon

szybko i adekwatnie do potrzeb nauczycieli, oferując pakiet szkoleń i materiałów wspomagających nauczycieli w realizowaniu zajęć on-line. Uczestnicy konferencji chwalą również możliwość skorzystania z pomocy doradczej i warsztatów psychologicznych.

Z badania ankietowego wynika, że nieco ponad ¼ szkół otrzymała pomoc finansową od instytucji i organizacji z Polski. Były również placówki, którym finansowo pomogły instytucje kraju zamieszkania. Część szkół skorzystała z pomocy rzeczowej np. zakupu podręczników lub usługowej np. redukcji opłat czynszowych, bezpłatnie udostępnianego lokalu, możliwości korzystania ze sprzętu komputerowego czy Internetu [Wykres 6].

Placówki, które otrzymały pomoc, są za nią bardzo wdzięczne. Oprócz pomocy w rozwiązywaniu bieżących problemów, wsparcie pozwoliło wielu placówkom zrealizować działania wykraczające poza podstawowy program nauczania.

Podczas pandemii taka działalność była bardzo ważna i wzmacniała pozycję szkoły. Tak opisuje korzyści z otrzymanej pomocy jedna z organizacji: „dzięki wsparciu finansowemu z Polski (...) [szkoły] miały możliwość przeprowadzić ciekawe projekty (...) uczniowie mieli możliwość brać (...) udział w międzynarodowych i międzyszkolnych konkursach”¹⁸.

Choć wiele szkół otrzymało pomoc, to jednak jest sporo szkół (w przeprowadzonym badaniu ankietowym jest to aż 29%), które nie otrzymały żadnej pomocy z zewnątrz.

WYKRES 6. POMOC UDZIELONA SZKOŁOM PODCZAS PANDEMII

Jaka pomoc została udzielona Państwu podczas pandemii?
(możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi)

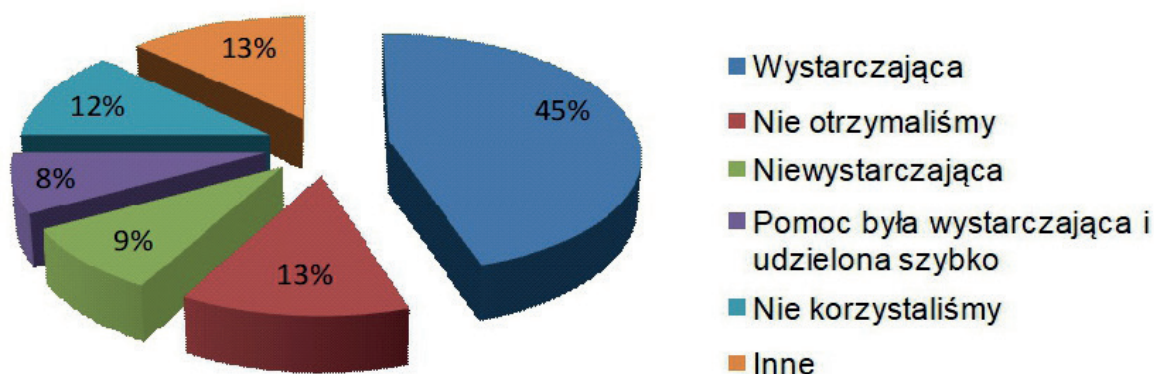

18 Cytat: Elżbieta Cesarski, Australia

Respondentów badania ankietowego zapytano czy pomoc udzielona z Polski była wystarczająca i szybko zapewniona. Przedstawiciele 45% ankietowanych placówek potwierdzają, że otrzymana przez nich pomoc była wystarczająca, ale tylko 8% wskazuje, że była udzielona szybko. W sumie 1/5 placówek podaje, że pomocy nie otrzymali lub była ona niewystarczająca [Wykres 7].

WYKRES 7. POMOC UDZIELONA SZKOŁOM PODCZAS PANDEMII

Czy pomoc udzielona z Polski była wystarczająca i szybko zapewniona?

Najbardziej oczekiwaną formą pomocy w przyszłości od polskich władz jest wsparcie finansowe na pokrycie wynagrodzenia nauczycieli – takiego wsparcia oczekuje niemal $\frac{3}{4}$ placówek biorących udział w badaniu ankietowym [Wykres 8].

Ponad połowa szkół chciałaby otrzymać podręczniki dla uczniów. Ponad połowa oczekuje również wsparcia finansowego na zakup środków metodycznych dla nauczycieli.

Niemal połowa zaś chętnie skorzysta ze wsparcia metodycznego w formie szkoleń on-line prowadzonych dla nauczycieli. 44% placówek chciałoby otrzymać wsparcie metodyczne i doradcze dla nauczycieli w formie szkoleń stacjonarnych.

Ponad $\frac{1}{3}$ szkół widzi potrzebę wsparcia ich w ponoszeniu kosztów finansowania administracji. $\frac{1}{3}$ oczekuje zakupu lektur.

Niemal co trzecia placówka chętnie skorzystałaby ze wsparcia metodycznego i doradczego dla dyrektorów szkół i prezesów organizacji prowadzących placówki oświatowe. $\frac{1}{4}$ szkół chciałaby pomocy z zorganizowaniu warsztatów dla rodziców.

WYKRES 8. OCZEKIWANIA ODNOŚNIE DO POMOCY SZKOŁOM

Jakiej pomocy oczekivalibyście Państwo w przyszłości
od państwa polskiego / władz Polski?
(możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi)

Wśród bardziej zindywidualizowanych potrzeb pojawiają się wskazania konkretnych celów wsparcia finansowego takie jak: opłaty czynszów i innych kosztów eksploatacyjnych, remonty, nagrody dla nauczycieli, zakup sprzętu komputerowego umożliwiającego prowadzenie lekcji on-line i pokrycie opłat za Internet (dla szkoły i dla uczniów, których rodzice nie mogą sobie pozwolić na takie wydatki). Pojawiają się również potrzeby zakupu wyposażenia szkoły. Zdaniem uczestników konferencji - pomoc powinna mieć charakter systemowy i regularny.

1.5. KONDYCJA FINANSOWA SZKÓŁ

Respondentów badania ankietowego zapytano, jaki wpływ miała pandemia na finanse szkoły. Okazuje się, że zdecydowana większość (72% stanowiący skumulowany wynik wskazań na negatywne oddziaływanie pandemii) odczuwa skutki pandemii w pogorszeniu się sytuacji finansowej: w co trzeciej szkole sytuacja ta znacząco się pogorszyła, 13% wskazuje na bardzo negatywny wpływ [Wykres 9].

Szkoły podają, że pomimo ograniczenia zajęć, koszty stałe najczęściej nie uległy zmniejszeniu, a czasem nawet zwiększyły się, jak podaje jeden z dyrektorów: „przy mniejszej liczbie uczniów [osiągamy] zmniejszony dochód, a wydatki praktycznie [pozostały] bez zmian, nadal opłacamy czynsz, ubezpieczenia i stałe wydatki.

WYKRES 9. WPŁYW PANDEMII NA FINANSE SZKOŁY

W jaki sposób pandemia wpłynęła na finanse szkoły?

Nie mamy też możliwości zorganizowania akcji wspierających - takich jak kiermasze, festyny. Tylko dzięki oszczędnościom uda nam się utrzymać finansowo w tym roku szkolnym”¹⁹.

Inny dyrektor dodaje: „zmniejszona została liczba uczniów w klasach i utworzone zostały dodatkowe klasy, więc wydajemy dwa razy więcej niż w normalnym roku szkolnym, ponadto musieliśmy znaleźć inne budynki szkolne, za które również więcej płacimy”²⁰.

Dodatkowo szkoły zaczęły ponosić dodatkowe koszty związane z koniecznością uruchomienia nauczania zdalnego i innej organizacji pracy placówki, wydają obecnie również więcej na środki czystości i dezynfekcję:

- „Musieliśmy zainwestować w środki do pracy zdalnej, o których wcześniej nie myśleliśmy jak np. wykupienie dropboxa, serwera, skanera, abonamentów on-line”²¹;
- „Wraz z przeniesieniem nauczania na platformę on-line Zarząd Szkoły zdecydował o obniżeniu czesnego. Jednakże podział klas na grupy w celu zwiększenia efektywności i atrakcyjności nauczania spowodował zwiększenie ilości klas oraz wypracowanych godzin dla nauczycieli”²².

Dużym problemem jest brak możliwości organizacji wydarzeń, które zazwyczaj wspomagały budżet szkół: „pandemia uniemożliwiła zorganizowanie imprez dochodowych na potrzeby naszej szkoły. Rok 2020/21 zakończymy z deficytem finansowym. Nauczyciele zgodzili się pracować ostatni miesiąc bez wynagrodzenia. Nowy rok szkolny 2021/22 rozpoczniemy z 0 \$”²³.

19 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

20 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

21 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

22 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

23 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

Szkoły zaczynają doświadczać również skutków kryzysu gospodarczego i wzrostu bezrobocia, jak podaje jeden z dyrektorów: „w czasie pandemii wielu rodziców straciło pracę i zwróciło się do szkoły o pomoc - rozłożenie opłat na raty lub zwolnienie z płatności.

Zgłoszeń tego typu było około 35% w skali szkoły. Sprawia to, że dalsza działalność szkoły stoi pod znakiem zapytania”²⁴.

Podobnie jest w innych szkołach: „nie wiemy czy przetrwamy. Szkoła jest tylko finansowana przez rodziców, którzy sami borykają się z wieloma problemami i nie mają pracy”²⁵.

Zdarzają się również bardzo trudne sytuacje, spotęgowane specyfiką kraju zamieszkania, jakim jest Katar:

„Nauka w naszej szkole jest bezpłatna, ale wydatki nauczycieli związane z prowadzeniem zajęć (materiały do lekcji, pomoce naukowe, dostęp do płatnych serwisów, opłata za Zoom, płatne szkolenia dla nauczycieli) pokrywane są ze składek celowych zbieranych od rodziców. Ze względu na pandemię i brak konta szkolnego nie mamy możliwości pobrania tych składek, od września 2020 nasi nauczyciele kredytuują wydatki związane z prowadzeniem zajęć i organizacją wydarzeń szkolnych. Z uwagi na specyfikę kraju - nie ma możliwości rejestrowania stowarzyszeń ani działalności charytatywnych, a rejestracja biznesu wymaga posiadania sponsora kraju zamieszkania”²⁶.

Ten obraz można dopełnić jednak wypowiedziami respondentów, pokazującymi jak szkoły radzą sobie w niestandardowej sytuacji, w jakiej się znalazły i tym sposobem zapewniona zostaje u nich ciągłość procesu nauczania.

Tutaj duże znaczenie ma wsparcie innych instytucji i organizacji.

Jedna ze szkół podaje na przykład, że ma dostęp do specjalnego „funduszu covidowego” dla mniejszości etnicznych, którym zarządza jedna z lokalnych organizacji charytatywnych, w związku z czym pandemia nie wpłynęła negatywnie na finanse ich szkoły²⁷.

Kolejny dyrektor tak opisuje sytuację swojej szkoły: „Działalność naszej szkoły jest finansowana z opłat rodziców oraz dotacji organizacji polonijnych i rządu polskiego. Jest to trudny rok dla wszystkich.

Zmniejszyła się liczba uczniów (prawie o połowę) i będą mniejsze dofinansowania. Czyli budżet też zmniejszy się, ale przy zredukowanej kadrze nauczycielskiej powinno być pokrycie na wypłaty dla nauczycieli. A za wynajęcie szkoły - nie płacimy w tym roku”²⁸.

24 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

25 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

26 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

27 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

28 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

Podobnie i inni dyrektorzy podają przykłady wsparcia ze strony lokalnych partnerów, które pomaga im przetrwać trudny czas:

- Gdyby nie życzliwość ze strony dyrekcji szkoły, którą wynajmujemy i przesunięciu opłaty za wynajem, nie moglibyśmy rozpocząć roku szkolnego ze względu na brak środków finansowych”²⁹;
- „Sytuacja finansowa nie zmieniła się bardzo, zmniejszyły się przychody, ale obecnie nie ponosimy kosztów wynajmu, możemy więc opłacić szkolną administrację i nauczycieli”³⁰.

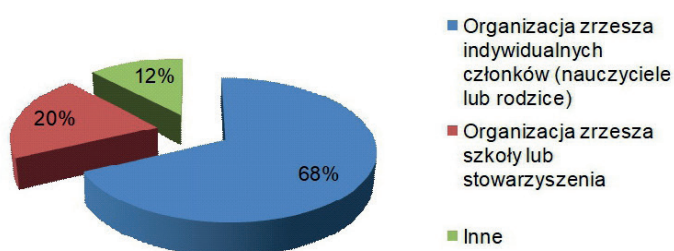
Są szkoły, które nie skarżą się na pogorszenie swojej sytuacji finansowej, a nawet starają się wspomagać rodziców, aby ich dzieci mogły kontynuować naukę: „Szkoła nieco obniżyła czesne i gotowa jest udzielić wsparcia rodzinom w trudnej sytuacji finansowej. Olbrzymi koszt wynajmu sal do nauki został zastąpiony znacznie tańszym wykupieniem dostępu do platformy Zoom. Nauczyciele dostają takie same wynagrodzenia jak w pracy stacjonarnej”³¹.

1.6. WPŁYW PANDEMII NA ORGANIZACJE PROWADZĄCE SZKOŁY POLONIJNE

W badaniu ankietowym udział wzięły, oprócz szkół, również organizacje prowadzące szkoły polonijne – najwięcej w przebadanej próbie (68%) stanowiły organizacje zrzeszające indywidualnych członków tj. nauczycieli i/lub rodziców, 20% to organizacje zrzeszające szkoły lub stowarzyszenia [Wykres 10]. Pozostałe podmioty biorące udział w badaniu to inne organizacje non-profit lub placówki państwowe.

WYKRES 10. RODZAJ CZŁONKOSTWA W ORGANIZACJI PROWADZĄCEJ SZKOŁY

Pytanie dla prezesów organizacji: Jaki rodzaj członkostwa jest w organizacji?

Pandemia w znaczący sposób wpłynęła negatywnie na działanie organizacji polonijnych, w szczególności na liczbę i zakres realizowanych projektów, w tym konieczność zmiany formuły ich realizacji na zdalną [Wykres 11]. Co niepokojące – są organizacje, w których pandemia doprowadziła do zmniejszenia się liczby członków.

29 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

30 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

31 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

WYKRES 11. WPŁYW PANDEMII NA FUNKCJONOWANIE ORGANIZACJI

W jaki sposób pandemia wpłynęła na funkcjonowanie organizacji?

Wpływ pandemii zaznaczył się również w redukcji liczby szkół – aż 10% placówek na terenie działania badanej organizacji zostało zamkniętych lub ich działalność została zawieszona [Wykres 12].

WYKRES 12. WPŁYW PANDEMII NA REDUKCJĘ LICZNY SZKÓŁ POLONIJNYCH

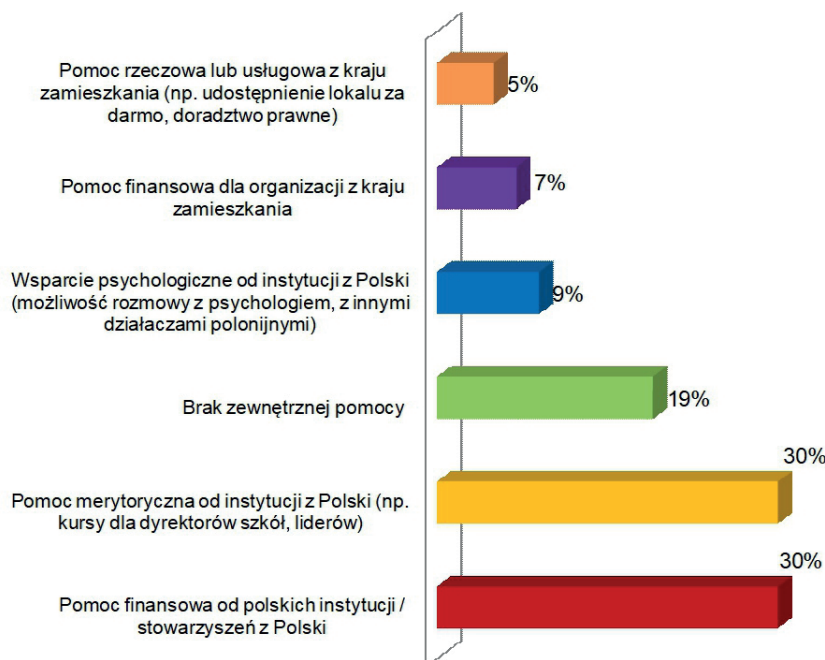
1.7. POMOC DLA ORGANIZACJI PODCZAS PANDEMII

Niemal 1/3 organizacji, podczas pandemii, skorzystała z pomocy finansowej innych instytucji i organizacji z Polski. Taki sam odsetek organizacji otrzymał wsparcie merytoryczne np. w postaci szkoleń dla dyrektorów szkół lub liderów. Część organizacji skorzystała ze wsparcia psychologicznego od instytucji z Polski, a także z pomocy finansowej kraju zamieszkania i z pomocy rzeczowej np. lokalu za darmo lub pomocy prawnej [Wykres 13].

Choć wiele organizacji otrzymało pomoc, to jednak nadal jest sporo organizacji (w przeprowadzonym badaniu ankietowym jest to aż 19%), które nie otrzymały żadnej pomocy z zewnątrz.

WYKRES 13. POMOC UDZIELONA ORGANIZACJOM PODCZAS PANDEMII

Jaka pomoc została Państwu udzielona podczas pandemii?

Najbardziej oczekiwaną formą pomocy w przyszłości od polskich władz jest wsparcie finansowe na zakup środków metodycznych dla nauczycieli – takiego wsparcia oczekuje niemal ¼ organizacji biorących udział w badaniu ankietowym.

Podobny odsetek badanych organizacji oczekuje wsparcia merytorycznego dla prezesów i liderów ich organizacji. Co piąta organizacja chciałaby wsparcia metodycznego i doradczego w formie szkoleń stacjonarnych i on-line dla nauczycieli [Wykres 14].

WYKRES 14. OCZEKIWANIA ODNOŚNIE DO POMOCY ORGANIZACJOM

Jakiej pomocy oczekivalibyście Państwo w przyszłości od państwa polskiego / władz Polski?

Wśród bardziej zindywidualizowanych potrzeb pojawiają się konkretne wskazania, takie jak: zakup sprzętu komputerowego, możliwość wdrażania ciekawych projektów, pokrycie kosztów wynajmu pomieszczeń dla samej organizacji i dla szkoły. Pojawiają się również potrzeby nie odnoszące się do pomocy finansowej, ale do bardziej strategicznego podejścia do budowania pozycji organizacji polonijnych: „[potrzeba] współpracy ze stroną Polską, wymiany doświadczeń oraz planowania wspólnej strategii nastawionej na wzmocnienie pozycji organizacji polonijnych poza granicami Polski”³².

1.8. PODSUMOWANIE

Pomimo niekorzystnej sytuacji pandemicznej, szkoły starają się pracować, szukając możliwie najlepszych rozwiązań. Zdecydowana większość szkół nie zaprzestała pracy, a ich kadra szybko zmieniła tryb pracy i zaczęła się doskonalić w zdalnym prowadzeniu zajęć.

W pierwszym, bardzo trudnym okresie między marcem a czerwcem, gdzie wiele szkół zostało zamkniętych – szkoły poszukiwały możliwości uruchomienia zajęć zdalnych, obecnie coraz częściej wracają do zajęć bezpośrednich, choć nie w wymiarze sprzed pandemii. Pojawiają się zajęcia hybrydowe lub rotacyjne. Wyzwania dla szkół podczas pandemii dotyczyły przede wszystkim zorganizowania i prowadzenia nauki on-line, w tym konieczności szybkiego wyszkolenia nauczycieli w stosowaniu technik i metod prowadzenia nauki w formie zdalnej.

Nauczycielom doskwierał brak odpowiednich materiałów dydaktycznych do prowadzenia nauki on-line (scenariuszy zajęć czy pomocnych stron internetowych). Obecnie wyzwania dotyczą również nowej organizacji pracy w szkołach prowadzących nauczanie stacjonarne w reżimie pandemicznym.

Najboleśniejszym problemem jest malejąca liczba uczniów oraz spadek liczby działających szkół. Większość placówek odczuwa też skutki pandemii w pogorszeniu się sytuacji finansowej – pomimo czasowego zamknięcia, zmiany formuły działania oraz niejednokrotnie spadku liczby uczniów – placówki ponoszą koszty stałe, pojawiły się też nowe potrzeby: zakupów sprzętu, oprogramowania do nauki zdalnej czy większej ilości środków czystości.

Wiele szkół skorzystało z pomocy finansowej i merytorycznej różnych instytucji i organizacji. Szczególnie cenne okazało się wsparcie szkoleniowe i doradcze wspomagające nauczycieli w realizowaniu zajęć on-line. Są również placówki, którym finansowo lub rzeczowo pomogły instytucje kraju zamieszkania. Sporo szkół jednak nie otrzymało żadnej pomocy z zewnątrz.

Pandemia w znaczący sposób wpłynęła negatywnie również na działanie organizacji polonijnych, w szczególności na liczbę i zakres realizowanych projektów. Podobnie jak szkoły, również organizacje skorzystały z pomocy finansowej i merytorycznej innych instytucji i organizacji z Polski, aczkolwiek nie wszystkie organizacje zostały taką pomocą objęte.

32 Cytat: Badanie ankietowe, wypowiedź anonimowa

REKOMENDACJE
DLA INSTYTUCJI WSPIERAJĄCYCH
FUNKCJONOWANIE POLONIJNYCH
PLACÓWEK EDUKACYJNYCH

Oświata polonijna mocno ucierpiała w wyniku pandemii, a problemy z którymi się do tej pory borykała, takie jak brak stabilności finansowej szkół i organizacji je prowadzących, zmniejszająca się liczba uczniów czy braki w kadrze nauczycielskiej – jeszcze się nasiliły. Problemy te mają charakter powszechny i rzutują na cały obraz oświaty polonijnej. Potrzebne jest zatem wsparcie o **charakterze systemowym** i regularnym. Wsparcie takie umożliwiłoby organizacjom prowadzącym szkoły i samym szkołom uzyskanie pewnej stabilności i zbudowanie poczucia bezpieczeństwa długoterminowego działania, wykraczającego poza horyzont planowania i podejmowania decyzji ograniczonych do jednego roku szkolnego. Systemowe podejście do wsparcia powinno zostać wypracowane wspólnie z przedstawicielami polskich władz, z włączeniem organizacji pozarządowych w Polsce oraz organizacji polonijnych – tak aby powstała w ten sposób **długoterminowa strategia**, w oparciu o którą mogłaby być dystrybuowana systematyczna i celowa pomoc, a organizacje mogłyby budować długofalowe plany działania i strategie radzenia sobie z problemami. Ważne jest, aby w tym procesie uczestniczyło możliwie szerokie grono reprezentantów środowiska polonijnego i organizacji prowadzących szkoły, a także przedstawiciele samych szkół, również tych bardzo małych, pracujących w trudnych środowiskach, gdzie Polonia jest słaba i mało aktywna.

Organizacje prowadzące szkoły oraz same placówki borykają się przede wszystkim z problemami finansowymi. Aby wspomóc placówki warto rozważyć utworzenie **specjalnego funduszu dedykowanego oświacie polonijnej**, który pomógłby przezwyciężyć dotychczasowe problemy, na które nałożyły się kolejne, wywołane sytuacją pandemiczną.

Najbardziej oczekiwaną w przyszłości formą pomocy dla szkół polonijnych jest **wsparcie finansowe** na:

- pokrycie wynagrodzenia nauczycieli oraz środków na nagrody okolicznościowe (szkoły społeczne);
- zakup podręczników dla uczniów;
- zakup lektur – w formie książek i publikacji elektronicznych;
- zakup sprzętu komputerowego i środków metodycznych dla nauczycieli, szczególnie umożliwiających pracę zdalną (głównie szkoły społeczne);
- finansowanie dostępu do płatnych materiałów i platform edukacyjnych;
- pomoc w pokryciu kosztów stałych funkcjonowania szkoły - administracji, remontów, stałych opłat eksploatacyjnych, w tym abonamentu na Internet czy też opłacenia wynajmu pomieszczeń dla organizacji prowadzącej szkołę i dla samej szkoły (szkoły społeczne);
- realizację projektów edukacyjnych, w szczególności umożliwiających uczniom wyjazd do Polski, nawiązywanie kontaktów z polskimi rówieśnikami, zorganizowanie wypoczynku dla dzieci w Polsce.

Organizacje i szkoły chciałyby również wspomóc rodziców, którzy nie mogą sobie pozwolić na zakup sprzętu elektronicznego i pokrycie kosztów korzystania z Internetu. Dla wielu rodziców jest to bowiem bariera wykluczająca ich dziecko ze zdalnej edukacji.

Oprócz wspomnianego wyżej wsparcia materialnego dla potrzebujących rodziców, coraz bardziej widać potrzebę uruchomienia **szerokiej kampanii informacyjnej i promującej edukację polonijną**. Kampania ta powinna być adresowana do rodziców i prezentować korzyści dla ich dziecka wynikające z edukacji prowadzonej w języku ojczystym.

Szczególny nacisk powinien być położony na zalety dwu- czy wielojęzyczności, która we współczesnych świecie staje się kompetencją kluczową i warunkującą dobry start dziecka w dorosłe życie.

Nie słabnie potrzeba **wsparcia merytorycznego i metodycznego oraz doradczego dla nauczycieli**. Nauczyciele chętnie korzystają z form zdalnych, jednak bardzo czekają już na możliwość uczestnictwa w formach bezpośrednich.

W sytuacji stresu, jakim obecnie podlegają nauczyciele – cenne jest również poradnictwo psychologiczne. Zatem konieczne jest kontynuowanie i rozbudowywanie **szerokiej oferty szkoleń oraz wsparcia finansowego nauczycieli**.

Wiele organizacji prowadzących szkoły chętnie skorzystałoby ze **wsparcia metodycznego i doradczego dla dyrektorów szkół i prezesów organizacji prowadzących placówki oświatowe**.

Sygnalizowana jest również potrzeba pomocy z organizowaniu **warsztatów dla rodziców**, których zaangażowanie w edukację swoich dzieci zmieniło się w związku z koniecznością wsparcia ich podczas zdalnego uczenia się. Zatem również **dla tych grup odbiorców powinna być dedykowana szeroka pula wsparcia**.

Wsparcie merytoryczne i metodyczne oprócz cennej wiedzy ekspertów, powinno również sięgać po zasoby organizacji prowadzących szkoły oraz samych szkół – tutaj szczególnie cenna jest wymiana doświadczeń między placówkami na temat udanych działań, projektów czy przykładów dobrych praktyk.

Wymiana doświadczeń może stać się podstawą do zbudowania „bazy dobrych praktyk”, które stanowiłyby repozytorium wiedzy i doświadczeń całego środowiska polonijnej oświaty.

Problemy z dostępem do wartościowych materiałów dydaktycznych dla zdalnego nauczania unaocznione podczas pierwszych miesięcy pandemii, skłaniają do sformułowania rekomendacji o potrzebie zbudowania **portalu tematycznego dedykowanego oświacie polonijnej**, który gromadziłby takie materiały i udostępniał je placówkom bezpłatnie.

Biorąc pod uwagę potrzeby polonijnego środowiska edukacyjnego portal powinien zawierać szerokie treści i zasoby, wykraczające poza zakres udostępniania materiałów dydaktycznych i przykładów dobrych praktyk.

Zatem portal taki powinien stanowić stale aktualizowaną bazę informacji:

- na temat sposobu podziału i dystrybucji polskich środków budżetowych dla szkół i organizacji polonijnych;
- na temat możliwości finansowania działań i projektów wraz z informacją o procedurach i terminach składania wniosków o wsparcie finansowe;
- bazę dobrych praktyk działań i projektów podejmowanych przez placówki;
- bazę materiałów dydaktycznych, w tym e-podręczników, scenariuszy zajęć, kart pracy i innych materiałów użytecznych w procesie nauczania i uczenia się;
- bazę przydatnych linków i odnośników do aplikacji internetowych użytecznych dla projektowania ciekawych, interaktywnych zajęć prowadzonych zdalnie i stacjonarnie;
- informację o możliwościach rozwoju zawodowego dyrektorów placówek i nauczycieli, w tym niezbędne informacje związane z awansem zawodowym nauczycieli polonijnych;
- bazę informacji na temat dostępnych form doskonalenia nauczycieli;
- możliwość poszukiwania partnerów do współpracy przy realizacji projektów;
- ogłoszenia o wakatach i poszukiwanych do pracy nauczycielach;
- informacje faktograficzne na temat struktury szkolnictwa polonijnego i polskiego poza granicami kraju.

Szkoły starają się pracować pomimo pandemii - w trybie zdalnym, hybrydowym lub rotacyjnym. Obecnie coraz częściej wracają do zajęć bezpośrednich. Trzeba jednak podkreślić, że efekty edukacyjne zajęć prowadzonych w bezpośredni sposób są nie do osiągnięcia, nawet najlepiej prowadzonymi zajęciami on-line. Zatem **model nauczania polonijnego po pandemii powinien być stacjonarny** z wykorzystaniem doświadczeń, wiedzy i narzędzi on-line w celu uatrakcyjnienia i poszerzenia oferty edukacyjnej, ale nie jej zastąpienia.

Jak wspomniano w raporcie – wiele szkół i organizacji korzysta ze wsparcia instytucji i organizacji z Polski – niemniej jednak procedura ubiegania się o środki finansowe, a w szczególności ich rozliczanie, jest postrzegana jako wymagająca, co jest problematyczne przede wszystkim dla szkół społecznych, małych, nie dysponujących wystarczającą kadrą i zasobami do realizowania działań administracyjnych przy obecnie bardzo wysokich oczekiwaniach względem dokumentów rozliczeniowych. Zatem warto sformułować rekomendację dotyczącą **zoptymalizowania stosowanych procedur rozliczania**, biorąc pod uwagę specyfikę aplikujących o wsparcie placówek – tak aby sięganie o wsparcie nie wiązało się ze skomplikowanymi i długotrwałymi czynnościami. Jest to szczególnie ważne dla krajów, w których sytuacja polityczna dodatkowo utrudnia otrzymywanie pomocy z Polski takimi jak np. Białoruś. W celu przedyskutowania i wypracowania optymalnych procedur dotacyjnych i rozliczeniowych **powinna zostać powołana specjalna komisja**, w której skład wchodziłoby przedstawiciele kluczowych instytucji i organizacji współpracujących ze środowiskiem oświaty polonijnej i pracujących na ich rzecz, w szczególności przedstawiciele Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz organizacji pośredniczących i organizacji polonijnych.

STOWARZYSZENIE "WSPÓLNOTA POLSKA"
WARSZAWA 2020